

PANDEMİ SONRASI KENT: GÖLLER BÖLGESİ ÖRNEKLEMİNDE YENİ NORMAL KENT ALGISI*

THE CITY AFTER THE PANDEMIC: THE NEW NORMAL CITY PERCEPTION IN THE LAKES REGION SAMPLE

Nilüfer NEGİZ¹, Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE²

1. Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, nilufernegiz@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4211-9689>
2. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, pyavuzcehre@pau.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7726-1119>

Makale Türü Araştırma Makalesi
Article Type Research Article

Başvuru Tarihi 09.04.2021
Application Date 04.09.2021

Yayına Kabul Tarihi 09.07.2021
Admission Date 07.09.2021

DOI
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.912244>

* Bu çalışma TÜBİTAK 1001 SOBAG COVID çağrısı kapsamında desteklenen, 120K642 Numaralı "Pandemi Sürecinde Kent: "Kentsel Bağışıklık" Sağlanmasında Beklenti-Kapasite Yönünden Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği)" isimli projenin bulgularından oluşmuştur.

Öz

Salgınlar tarih boyunca görülmüştür. Covid-19 pandemisi de son bir yıldır tüm dünyayı maddi ve manevi olarak ciddi kayıplara uğratmıştır. Pandemi toplumsal, ekonomik, sosyal vb tüm yaşam pratiklerimizde yeni bir dönemi başlatmıştır. Yeni Normal olarak anılan bu dönem, her alanda farklı dinamikleri hareketlendirmiştir. Covid-19 pandemisi kaçınılmaz olarak kentlerde de yeni bir dönemi aralamıştır. Çalışmanın amacını, pandeminin kentlere etkilerini tartışmak, yeni normal kenti tanımlamak, kentlilerin yeni normal kenti nasıl algıladıkları, tanımladıkları ve kentten beklentilerini ortaya koymaktır. Çalışmanın kapsamını salgınlar ve kentler oluşturmaktadır. Göller Bölgesi özelinde 4 kentte yürütülen geniş kapsamlı bir alan araştırması sonuçları ile desteklenmiştir. Sonuçta, ankete katılanların, yeni normal kent için getirdikleri tanımlar şunlardır: i) Covid-19 öncesi kent, ii) Belirsiz/umutsuzluk dolu kent, iii) Sosyal mesafeli kent, iv) Temiz düzenli az yoğun kent, v) Kısıtlı güvenli kontrollü kent ve vi) Yeni normalin bilincinde kent.

Keywords: *Pandemi, Covid-19, kent, yeni normal kent, Göller Bölgesi.*

Abstract

Outbreaks have been seen throughout history. The Covid-19 pandemic has caused serious material and moral losses to the whole world, last year. The pandemic has started a new era in all our social, economic, health etc. life practices. This period, referred to as "New Normal", mobilized different dynamics in every field. The Covid-19 pandemic has inevitably opened a new era in cities. The aim of the study is to discuss the effects of the pandemic on the cities, to define the new normal city, to reveal how the citizens perceive, define and expect the new normal city. The scope of the study is epidemics and cities. It was supported by the results of a comprehensive field study conducted in 4 cities in the Lakes Region. After all, the definitions of the respondents for the new normal city are as follows: i) City before Covid-19, ii) Uncertain / hopeless city, iii) Socially distant city, iv) Clean orderly less dense city, v) Restricted safe controlled city and vi) City conscious of the new normal.

Keywords: *Pandemic, Covid-19, City, New Normal City, Lakes Region.*

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The Covid-19 Pandemic, whose impact has been felt in every field all over the world for the last year, has started a new era in all of our life practices. This period, referred to as New Normal, mobilized different dynamics in every field. The Covid-19 pandemic has inevitably opened a new era in cities. In the article, the impact of the Covid-19 pandemic on cities has been studied. The transformation of cities during the pandemic process and the concept known as the "new normal city" after Covid-19 are discussed.

Research Questions

In line with the purpose of the study, the answers to questions "What are the effects of the pandemic on cities?", "What is the new normal?", "What is the new normal city?", "How do the citizens perceive the new normal city?", "How can we define the new normal city?" "What are the expectations from the new normal city?" were sought.

Literature Review

Although the Covid-19 pandemic is only 1 year old, academic publications on the pandemic in the literature are increasing every day. Workshops and conferences titled pandemics are held in almost every field regarding the new normal. Websites of international organizations (WHO, UN, etc.), which include up-to-date data sharing on the pandemic, are among the most important data sources used in pandemic conditions. In general, theoretical publications in fields other than health are dominant. In public administration, publications on the analysis of public policies regarding the pandemic are at the forefront. Publications containing field research are in the minority due to pandemic conditions. In the study, national and international up-to-date information was obtained and it was aimed to contribute to the relevant literature.

Methodology

This study supports theoretical discussions with a comprehensive field research in four provinces in the Lakes District under pandemic conditions. In the Lakes Region, as a result of the surveys conducted with 1662 people and the observations in the field, the expectations of the city dwellers regarding the post-pandemic are evaluated in line with their expressions. How the new normal city is perceived, how it is defined, what kind of meanings it is attributed to were asked with open-ended questions and the answers were collected and evaluated under 18 subtitles.

Results and Conclusions

After all, the definitions of the respondents for the new normal city are as follows: i) City before Covid-19, ii) Uncertain / hopeless city, iii) Socially distant city, iv) Clean orderly less dense city, v) Restricted safe controlled city and vi) City aware of the new normal.

1. GİRİŞ

Salgınlar tarih boyunca var olmasına rağmen; 2000’li yıllarda pandemi sıklığında ciddi artışlar gözlemlenmiştir. Nüfusu milyonları geçen metropol kentlerin sayısının her geçen gün arttığı ve dünyadaki insanların yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı düşünüldüğünde salgınların kentlerdeki etkisi de yüksek olmaktadır. Hızlı nüfus artışı, uluslararası seyahatlerin ve küresel ticaretin artışı, sanayileşme ve tüketim alışkanlıklarının çevre üzerindeki olumsuz etkisi, antimikrobiyal ilaçların yoğun ve yanlış kullanımı, savaşlar ve terör olayları pandemilerin ve salgınların ortaya çıkmasının ve hızla yayılmasının sebepleri arasındadır (Flecknoe vd., 2018; Taştan, 2020).

Kent yerleşimlerinin niteliği ve koşulları salgınların yayılmasında etkilidir. Hızlı ve çarpık kentleşme sonucu kentsel alanlarda özellikle yoğun bölgeler, kentsel hizmetlerden tam olarak faydalanamayan gecekondu mahalleleri salgın hastalıkların artmasına yol açmakta ve toplumu etkilemektedir. Hastalıkların yayılmasına ilişkin kentsel alanlarda, hijyen için gerekli koşullar (sanitasyon) ve temiz suya erişim de önemlidir (Martelletti ve Martelletti, 2020; Potter, 2001).

2020 yılında, dünya genelinde tüm kentsel alanları etkisi altına alan Covid-19 salgınına karşı sağlık anlamında mücadele yönetsel bağlam ile ilerlemiştir. Bu süreçte hükümetlerin salgını kontrol altına almak ve sağlık sistemine olan baskıyı hafifletmek için çeşitli önlemler alması gerekmiştir. Merkezi konumda bulunan, küresel ve bölgesel trafiğe açık, eğitim, ticaret ve turizm merkezi olan kentler ve ülkelerde salgının yayılma hızının yüksek olduğu görülmüştür. Diğer etkenler arasında demografik yapı, sağlık sistemi kapasitesi, önlemlerin doğru zamanda hayata geçmesi ve teknolojinin kullanımı sayılabilir (İşlek vd., 2020). Kentler de bu süreç içinde büyük bir değişim ve dönüşüme sahne olmuşlardır.

Pandemi, 2020 Şubat ayında yayılma ve etkileme hızını arttırmıştır. Mart ve Nisan aylarında artan vaka sayıları karşısında sert önlemler alınmaya başlanmış, mayıs ayında vaka sayıları azalması ile Haziran ayında “yeni normalleşme” olarak tanımlanan kurallar ve kısıtların olduğu yeni bir döneme girilmiştir. Toplumsal hayatın her alanında yeni normal koşullar tanımlanmaya başlanmıştır. Çalışma, kentleşme eğilimlerinin, kısa vadede değişmeyeceği ön görüşünden hareketle, insan yerleşim alanlarının salgınlara karşı direnç kazanması ve kentsel yaşam güvenliğinin sağlık üzerinden yeniden sorgulanması fikri üzerinden şekillenmiştir. Çalışmanın konusu; “Yeni Normal” olarak anılan düzenin kentlere etkisini tartışmak, pandemi koşullarında Göller Bölgesinde dört kentte, geniş kapsamlı yapılmış bir alan araştırması ile kuramsal tartışmaları desteklemektir. Çalışmanın amacı, pandemi sonrası kentlilerin yeni normal hayata/kente yönelik beklentilerini belirleyerek, kamu yöneticilerine yeni normal kente hizmet konusunda rehberlik etmektir.

2. SALGINLAR VE KENTLER

Tarihte ilk tespit edilen ciddi salgın, Hitit sokaklarında dolaşan ve 20 yıl süren, veba olmuştur. Daha sonraki dönemde veba, çiçek hastalığı, sıtma gibi salgınlar Atina ve Roma gibi uygarlıklar üzerinde de özellikle nüfusun çok arttığı dönemlerde, ciddi etkiler yaratmıştır (Youngerman, 2008). Antik dönemde, Roma'nın nüfusunun 1 milyonu bulunduğu dönemler olmuşsa da gelişmiş birkaç kent nüfusu 350-400 bin düzeyinde kalmıştır (Mazı, 2008). Orta çağ ise; kentleşme eğilimlerinin ve kent olgusunun derin bir karanlık yaşadığı dönem olarak hafızalarda yer almıştır. İ.S. V. ile XV. yüzyıllar arasında kent olgusu, kapalı, erişime sınırlandırılmış ve görece bir önceki dönemin kentlerinden kalabalık değildir. XVI. Yüzyıla gelindiğinde, Avrupa kentlerinin ortalama nüfusu 5.000 ila 20.000 arasında olup; 20.000'den fazla nüfuslu olanlar büyük kent sayılıyordu (Cipolla, 2013). Bu dönemde kentleşme eğilimleri fazla değişmese de veba, çiçek, sıtma gibi salgın hastalıklara cüzzam, tifo, kolera gibi yenileri eklenmiştir.

Avrupa'da 1347-1351 yılları arasında büyük yıkıma yol açan etkeni Yersinia Pestis olan Kara Veba, sonraki yıllarda da dünyada tarih boyunca pandemilere neden olmuş ve Avrupa'da XVII. yüzyıl sonuna kadar her 25 yılda bir pandemi oluşturan bu hastalık, dünya çapında milyonlarca kişinin ölümüne yol açmıştır. XIV. yüzyılda Avrupa nüfusunun en az üçte birini yok eden veba, Rönesans'ın radikal kentsel gelişimlerine ilham vermeye yardımcı olmuştur. Kentlerin, bakımsız ve sıkışık yaşam alanları temizlenmiş, sınırları genişlemiş, erken karantina tesisleri geliştirilmiş, daha büyük ve daha az dağınık kamusal alanlar açılmış ve araştırmacılardan mimarlara kadar özel uzmanlığa sahip profesyoneller görevlendirilmiştir. Salgınlar kentler için trajik bir sorun olmasına rağmen, aynı zamanda mimariyi ve şehir planlamasını da gelişmeye zorlamıştır.

XVIII. yüzyıl sarıhumması ve XIX. yüzyıl kolera ve çiçek hastalığı salgınları, geniş bulvarlar, şehir çapında kanalizasyon sistemleri, iç mekân su tesisatı, hastalık haritalama ve erken banliyöler gibi yenilikleri katalize etmeye yardımcı olmuştur (Lubell, 2020). 1800'lü yıllarda sanayileşme ile birlikte kentlerde bulaşıcı hastalıklar artmış ve bir tehdit haline gelmiştir. İngiltere'de yaşanan kolera salgını, kent yönetimi ve şehir planlama disiplinlerinin de doğmasının nedenlerinden biridir (Özöduru, 2020).

Hindistan çevresinde 1817-1824 yılları arasında ortaya çıkan ilk Kolera pandemisi, Güneydoğu Asya, Ortadoğu, Doğu Afrika ve Akdeniz kıyılarına kadar yayılmıştır. 1831-1854 yılları arasında yaşanan Kolera salgını hakkında 1854 yılında Dr. John Snow hastalığın yoğun olduğu bölgeleri haritalayarak, sebebinin içilen suyun kaynağı olan su pompalarından geldiğini, katı atıkların su kaynaklarını kirlettiğini belirtmiştir (Tuthill, 2003). Londra'da 10.000'den fazla cana mal olan pandemi yeni bir kanalizasyon sistemine ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Joseph Bazalgette atık suyu güvenli bir şekilde nehrin aşağısına ve içme kaynaklarından uzağa taşıyan olağanüstü bir inşaat mühendisliği tasarımı yapmıştır (Shenker, 2020). Kolera salgını, kanalizasyon sistemi için yolların düz ve geniş

olmasını ve aşırı kalabalığı önlemek için de yeni imar düzenlemelerini beraberinde getirmiştir (Vitezic, 2020).

1889 yılında Buhara, Kanada ve Grönland'da aynı anda görülen salgında bir milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği salgın Rus Gribi olarak bilinmektedir. Dünya 1918-1920 yılları arasında ise daha çok 18 ve 34 yaş arası insanları etkileyen İspanyol Gribi ile karşılaşmıştır (yeditepehastanesi, 2021). 20. yüzyılda yaşanan tüberküloz, tifo, çocuk felci ve İspanyol gribi gibi salgın hastalıklar kentsel alanda da pek çok alanda değişikliğe yol açmıştır. Bunlar: şehir planlaması, gecekondu temizliği, kiralık konut reformu, atık yönetimi ve daha geniş bir düzeyde havadar alanları tek kullanımlık bölgelere ayırma, cam ve çelik gibi daha temiz yüzeyler kullanımı ve sterilizasyon gibi (Lubell, 2020). İspanyol gribine karşı ilk resmi önleyici tedbirler Ağustos 1918'de uygulanmıştır. Bunlar; şüpheli vakaların zorunlu bildirim ve gündüz okulları, yatılı okullar ve kışla gibi toplulukların gözetimi gibi. Ekim 1918'de, çeşitli Avrupa ülkelerindeki yerel makamlar, örneğin tiyatrolar gibi halka açık toplantı yerlerinin kapatılması ve halka açık toplantıların askıya alınması gibi ilave tedbirler ekleyerek bu genel hükümleri güçlendirmiştir. Sokak temizliği ve kiliseler, sinemalar, tiyatrolar ve atölyeler gibi kamusal alanların dezenfeksiyonu, dükkânların dışındaki kalabalıkları yasaklamanın ve toplu taşımadaki yolcuların sayısını sınırlamanın yanı sıra İspanyol gribinin yayılmasının kontrolünde köşe taşları olarak kabul edildi. Ancak tüm bu önlemlerin çok etkili oldukları ispat edilemedi. Halk sağlığı müdahaleleri arasında, yerel sağlık birimleri ücretsiz sabun dağıttı ve daha az varlıklı olanlar için temiz su sağladı; insan atığının giderilmesi, tuvaletlerin düzenlenmesi, süt ve diğer gıda ürünlerinin denetlenmesi hizmetleri düzenlendi; sokakta tükürmek yasaklandı ve gazete ve broşürlerdeki duyurularla suyun terapötik erdemleri tanıtıldı. Morg, polis hizmetlerini basitleştirmek için, İtalya'daki en kötü etkilenen merkezlerdeki birçok yönetim, cesetler için toplama noktaları oluşturdu ve tüm cenaze ritüelleri kaldırıldı. Ek olarak, sürveyans yoluyla hastalık vakalarının belirlenmesi ve gönüllü ve / veya zorunlu karantina veya izolasyon, etkili aşılardan veya antivirallerin bulunmadığı bir dönemde İspanyol gribinin yayılmasını önlemeye yardımcı oldu (Martini vd. 2019). Singapur'da 1956 yılında başlayan ve 1958 yılına kadar devam eden Asya Gribi de yine milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur.

Yüzyıllar boyunca, salgınlar karşısında sürdürülen mücadeleler, ilk etapta bireylerin sağlıklılaştırılmasına yönelik iken; aynı zamanda hem ciddi bir salgın yönetim planlamasını hem de bu mücadelelerin kentsel alanlarda sürdürülmesi ve pek çok mekânsal düzenleme yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur.

XXI. yüzyılda insanoğlu, AIDS, SARS, Domuz Gribi, Ebola gibi pandemilerle karşılaşmıştır. Son olarak da Ekim 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ilk kez görülen Covid-19 hastalığı 2020 yılında tüm dünyaya yayılmıştır. Pandemiye hazırlıksız yakalanan ülkeler, salgının yönetimi ve buna yönelik kentsel alanlarda farklı önlemlerin geliştirilmesi için politikalar geliştirmişlerdir. Karantina önlemleri içinde ülkeler sınırlarını kapatmış, uluslararası uçuşlar askıya alınmış; sağlık tesisleri dışındaki eğitim

de dâhil tüm hizmet sektörüne kısıtlamalar getirilmiştir. Bulaşı riskini düşürmek için sosyal mesafe, maske zorunluluğu getirilmiş, toplu taşıma hizmetlerinde, kamusal alanlarda düzenlemelere gidilmiştir. Tüm önlemlere rağmen, Mart 2021 itibariyle pandemi halen yayılımına devam etmektedir. Bu süreç sosyal, ekonomik, toplumsal vb. tüm yaşam pratiklerimizde “Yeni Normal” olarak anılan bir dönemi başlatmıştır.

Yeni normal terimi, bugünkü anlamına en yakın olarak ilk kez 2005 yılında Peter M. Sandman ve Jody Lanard tarafından kuş gribine karşı halkın tutumlarının manipüle edilmesine yönelik kullanılmıştır. Grip pandemisi gibi yeni bir riskin, tipik olarak geçici olan korkusunun yönlendirilmesi ile bu dönemin "öğretilbilir" olduğunu ve "yeni bir normal" oluşturma fırsatı sunduğunu açıklamışlardır. 2007-2008 küresel finans krizi, 2008-2012 küresel durgunluğun ardından, Covid-19 salgını ile tekrar kullanılmaya başlanan terim, ekonominin ya da toplumun kriz başlangıcındaki durumdan farklı olmasını ifade etmektedir (wikipedia, 2020).

Dünyada son 20-30 yılda SARS, Kuş Gribi, Domuz Gribi, MERS, Ebola ve Zika gibi salgınların yaşandığı göz önüne alındığında, dünya Covid-19 hastalığını yense dahi gelecek dönemlerde de yeni salgınların ortaya çıkma ihtimalinin yüksek olduğu olasıdır. Bu yüzden salgına karşı sosyal, mekânsal, yönetsel çeşitli önlem ve düzenlemelerin “*yeni normal*” olarak hayatımıza girmesi ve kaçınılmaz olduğu ortadadır.

Covid-19 pandemisi gündem belirleyici ve kısıtlayıcı bir durum oluşturmaktadır. Bu durum paradigma bozucudur, paradigma kırıcıdır, yeni paradigma oluşturamaz. Böylece bugün pandemi ile alışık olunan toplum düzeni, yaşam standartları, kent davranışları ve vatandaş-hükümet sistemi politikaları sarsılmıştır (Bayırbağ, 2020). Pandemi süreci içinde tüm dünya vatandaşları günlük yaşam pratiklerinden tutun, hayatı algılayış ve yaşayış biçimlerine dek yeniden sorgulama içindedir. Günlük yaşam pratiklerinde hız azalmış görünse de aslında toplumsal açıdan her şey çok hızlı dönüşmektedir. Pandemi yeni karar verme mekanizmaları için kırılma noktası olmuştur.

Evden online çalışma, 1,5-2 metre mesafeli durma, parklarda sosyalleşme, iletişimde ses tonu yerine beden dili, belirsizlikler karşısında anksiyete bozukluğu yaşama, mağazalara girişte sıcaklık kontrolü, seyreltilmiş ortamlar, daha az kalabalık, seyahat kısıtlamaları, dezenfektanlar, sevdiklerine sarılmaktan imtina etme, kıyafete uyan maskeler, online doğum günü partileri, sırlıklı düğün halayları, yemek yaparken toplantıya katılmak, çocuğu ile oyun oynarken rapor hazırlamak yeni normal haller olarak sayılabilir. Kentsel alanda aile, ekonomi, siyaset, din, eğitim olmak üzere tüm toplumsal kurumlar yeni normale uyum sağlarken kentsel mekânlar da kaçınılmaz olarak değişime sahne olmaktadır. Yücesan (2020)’in ifadesiyle dün eskinin, yarın yeninin normali olmaya devam etmektedir.

3. YENİ NORMAL KENT

Her kentin coğrafi konumundan ve ayrıca politik, sosyal, fiziksel, ekonomik ve kültürel koşullarından kaynaklanan belirli sürdürülebilirlik özelliklerine sahip olması nedeniyle özel yaklaşımlara ihtiyaç vardır (Jones, 2010). Bu nedenle öncelikle, Covid pandemisi sağlık üzerinden ele alınıp tartışılırken unutulmaması gereken noktanın Covid'in kentleri seçtiği gerçeği olup; bu gerçeğe, kent ve kentsel politikalar üzerine yeniden düşünülmesidir.

Salgın sonrası şehrin iki görüntüsü ortaya çıkmıştır: biri genişletilmiş kaldırımlar, geniş bisiklet yolları, yeşil alanlara dönüştürülmüş park alanları, genişletilmiş yayalaştırılmış bulvar ağları ütopyası iken diğeri boş sokaklar ve üstü kapalı dükkânlardan oluşan bir distopyadır. Barselona'daki La Rambla, Paris'teki Champs Elysees, Londra'daki Piccadilly Alanı ve New York Times Meydanı'nın çeşitliliğinin, enerjisinin yerini işleri ve evleri arasında hızla koşuşturan, sosyal açıdan mesafeli ve maskeli vatandaşlar almıştır. Pandemi sonrası gerçeklik, muhtemelen ikisinin arasında bir yerdedir. Artık daha fazla bisiklet şeridi olacak, ancak tren ve transit geçiş korkusu nedeniyle daha fazla sürüş de olacaktır. Daha az aile olacak ama daha çok genç olacaktır. Ayrıca daha az lüks kuleler, daha az yabancı zenginlik, daha az hiper-soylulaştırma olacaktır. Mevcut birçok mağaza ve yaratıcı mekân kapanacak ancak yenileri açılacaktır (Florida, 2020).

Covid-19 karşısında dünyanın dört bir yanındaki kentler sosyal olarak mesafeli bir izolasyon uygulamış, dükkanlar kapanmış ve ofisler terk edilmiştir. Bu yönüyle pandeminin kentler üzerinde kalıcı etkisi olacağı açıktır. Pandemi yayıldıkça, mimarideki en acil ihtiyacın hız olduğu gözlenmiştir. Hastaneler, karantina merkezleri, test sahaları ve geçici barınma yerleri gibi acil durum tesislerinin hızlı bir şekilde oluşturulması, bu durumu yansıtmaktadır (Vitezic, 2020).

Covid-19 ile mücadele sürecinde her ne kadar özel alanlar ön plana çıksa da kamusal alanlar daha da önem kazanmışlardır. Mahalle olgusu ön plana çıkmıştır. Kentliler açısından paylaşımda bulunma, sosyalleşmek için kamusal alanlar örneğin kafeler yerine parklar tercih edilmiştir. Kentliler, alışveriş merkezleri yerine cadde mağazalarını eski usul kasap, manavları tercih etmiştir. Kamusal alanlarda kullanım değişimi izlenmiştir. Dünya çapında farklı kentlerde kentlilere geniş alanlar yaratmak için bazı sokaklar trafiğe kapatılmış, yaya ve bisiklet yollarına dönüştürülmüştür (Constable, 2020).

Florida (2020)'ya göre bugün, üst üste gelen krizler ezici görünse de kentler çok daha kötü acılar çekmiş ve hayatta kalmıştır. Tarih boyunca, kentler, savaşlar, kasırgalar ve depremler gibi doğal ve doğal olmayan felaketlerin yanı sıra, her türlü salgını ve ekonomik çöküşü atlatmış, bunların hiçbirini büyümesini kalıcı olarak durduramamıştır. Kentleşme büyük gücünü kanıtlamıştır- XIV. yüzyılda başlayan yıkıcı Kara Veba'dan, XIX. yüzyılda Londra'daki ölümcül kolera salgınlarından ve 1918 arasında dünya çapında 50 milyon kadar insanın ölümüne neden olan İspanyol Gribinin korkunç trajedisinden daha güçlüdür. Her seferinde, kentlerin ekonomik gücü- hırslı ve yaratıcı insanların

yeteneklerini birleştirerek yenilik ve üretkenliği birleştirme yetenekleri - bulaşıcı hastalıkların yıkıcı gücünü dengelemek için yeterli olmuştur. Hangi değişikliklerin kalıcı olacağını, kentlerin nihayetinde ne kadar ve ne ölçüde değişeceğini önceden tahmin etmek imkânsızdır. Ancak, ortaya çıkan mali, ekonomik ve sosyal krizler önemli ölçüde derinleşerek devam ettiği sürece, kentsel alanlardaki değişiklikler daha uzun sürecek ve bazıları kalıcı olacaktır.

4. GÖLLER BÖLGESİ İNCELEMESİ

4.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Covid-19 pandemisi ile kentlerin ve kentlilerin mücadelesi, gelecek öngörüsünde salgınlar gerçeğini de dikkate aldığımızda yeni kent dizaynları, yaşamları ve kentli davranışları geliştirmeyi gerektirmektedir. Pandemi ile birlikte hayatımıza giren ve sıklıkla kullandığımız bir kavram olarak “normal”leşme, kent özelinde “Yeni Normal Kent” olarak yansımaktadır. Bu nedenle çalışmada, Göller Bölgesi evreninde pandemi sonrasının kentlerine dair neler olması gerektiği, kentlilerin gözünden ortaya koyulmak istenmiştir.

Bu bağlamda, araştırma Göller Bölgesi’nde örneklem olarak seçilen kentlerin mahallelerinde anket yöntemi ile yürütülmüştür. Anketler için her bir kentin merkezinde ve merkeze uzak mahallelerden seçim yapılmış ve mahalle büyüklüklerini temsil eden oranlar (her bir alan için) belirlenmiştir. Anket araştırmacı tarafından kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. 2020 Ağustos-Eylül aylarında tamamlanan anket çalışmalarında 1662 katılımcıya ulaşılmıştır.

4.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Antalya (Muratpaşa, Kepez ve Konyaaltı ilçeleri) Isparta, Burdur illeri ve Beyşehir ilçe merkezleridir. Bu evrende kentlerin nüfuslarının toplamı 1.710.498 olup; bu büyüklüğü temsil eden örneklem %95 güven aralığında 1066’dır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Örneklem, her bir araştırma kentinde merkeze uzak-merkeze yakın mahalleler arasından seçilmiş ve ulaşılması planlanan toplam sayı bu mahallelerin büyüklüklerine göre orantılanarak dağıtılmıştır. Araştırma sürecinde toplamda 1662 kişi ile anket yapılabilmektedir.

Tablo 1. Araştırmanın Nicel Bölümünün Evren-Örneklem Bilgileri

	Mahalle Adı	İl-İlçe Nüfusu	Mahalle Nüfusu	Merkeze uzaklığı	Yapılan Anket sayısı
Beyşehir	Hamidiye	74.469	4.331	2.1 km	247 (%60’ı=148) (%10=25) (%10=25) (%20=49)
	Çivril		70	10,2 km	
	Şamlar		82	11,4 km	
	İsaköy		167	9,5 km	
Toplam			5.117		

Isparta	İstiklal Mahallesi	264.426	8.002	1 km	499 (%70'i=350) (%30=149)
	Mehmet Töngre		2.941	9 km	
Toplam			10.943		
Burdur	Emek (200) Mahallesi	115.159	7.670	3 km	406 (%80'i=324) (%20=82)
	Burç (119) Mahallesi				
	Kışla Mahallesi		1331	8 km	
Toplam			9.001		
Antalya	Muratpaşa-Elmalı Mahallesi	510.368	929	170 metre	510 (%10=51)
	Kepez-Varsak Esentepe Mahallesi	556.033	1148	12,3 km	(%20=102)
	Konyaaltı-Altinkum Mahallesi	190.043	8578	2,2 km	(%70=357)
Toplam		1.256444	10.655		
Genel Toplam		1.710.498	35.716 (Evren Büyüklüğü)		1662 (Örneklem)

4.3. Bulgular

4.3.1. Güvenilirlik Bulguları

Covid ile kent ilişkisini kurgulayan soru formu, pandeminin güncelliği ve ilgili projenin pandemi süreci içinde önerilmesinden kaynaklı olarak amaç ve araştırma soruları ile pandeminin başından itibaren takip edilen bilgilerin de katkısıyla oluşturulmuştur. Hazırlanan sorular için sosyal bilimlerde nicel ve nitel araştırma yöntemi ile çalışmalar yürüten akademisyenlerin, kent çalışmaları yürüten akademisyenlerin ve Isparta sağlık çalışanlarının (Enfeksiyon Ana Bilim Dalı uzmanları) görüşleri alınmış ve önerilen düzenlemelerle soru formu akademik boyutuyla tasarlanmıştır. Oluşan bu form, Isparta merkezde seçilen mahallelerde ön test için 70 kişi ile görüşme yapılarak test edilmiştir. Katılımcıların sorularda uzun, anlaşılmaz ya da karmaşık bulduğu hususlar not edilmiş, gerekli sadeleştirmeler yapılmıştır. Ön test ile elde edilen soru formları istatistik olarak test edilmiş ve %90 güvenilirlik değeri ile araştırmaya söz konusu evrende başlanmıştır. Araştırmanın bütünü kapsamında güvenilirlik değeri %88,7 olup; Cronbach's güvenilirlik katsayısının yeterli düzeyde olduğu görülmektedir (Kalaycı, 2009).

4.3.2. Demografik Bulgular

Tablo 2. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	684	41,2
Erkek	978	58,8
Toplam	1662	100,0

Tablo 3. Eğitim Durumu

Eğitim durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	33	2,0
Okur-yazar (ama okul bitirmemiş)	39	2,3
İlkokul mezunu	369	22,2
Ortaokul mezunu	163	9,8
Lise mezunu	524	31,5
Ön lisans mezunu (2 yıllık üniversite mezunu)	123	7,4
Lisans mezunu (4 yıllık üniversite mezunu)	341	20,5
Yüksek lisans mezunu	59	3,5
Doktora mezunu	11	0,7
Toplam	1662	100,0

Tablo 4. Yaş Dağılımı

Yaş	Sayı	%
18 - 30	465	28,0
31 - 45	396	23,8
46 - 56	281	16,9
57 yaş ve üzeri	520	31,3
Toplam	1662	100,0

Tablo 5. Medeni Durum

Medeni durum	Sayı	%
Evli	1070	64,4
Bekâr	477	28,7
Dul	108	6,5
Eşimden ayrı yaşıyorum	7	0,4
Toplam	1662	100,0

Araştırmaya katılanların %41,2'sinin kadın ve %58,8'inin erkek olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarının gösterildiği Tablo 3'de sunulan bulgulara göre katılımcıların %2'si okur-yazar değildir. %2,3'ü okur-yazardır ancak okul bitirmemiştir. Diğer taraftan %22,2'si ilkokul, %9,8'si ortaokul, %31,5'i lise, %7,4'ü ön lisans, %20,5'i lisans, %3,5'i yüksek lisans ve %0,7'si ise doktora mezunudur. Katılımcıların çoğunluğunun lise mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde %28'inin 18 – 30 yaş, %23,8'inin 31 – 45 yaş, %16,9'unun 46 – 56 yaş, %31,3'ünün 57 ve üzeri yaşta olduğu tespit edilmiştir. 57 yaş ve üzeri katılımcıların diğer yaş gruplarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 45'tir ($44,99 \approx 45$). Katılımcıların %64,4'ü evli, %28,7'si bekâr, %6,5'i dul ve %0,4'ü eşinden ayrı yaşamaktadır. Katılımcıların büyük birçoğunun medeni durumu evlidir.

Tablo 6. Meslek Dağılımı

Meslek	Sayı	%
Öğrenci	198	11,9
İşçi	198	11,9
Memur	136	8,2
Emekli	361	21,7
Esnaf	240	14,4
Serbest Meslek	96	5,8
Çalışmıyor	65	3,9
Ev Hanımı	253	15,2
Diğer	115	6,9
Toplam	1662	100,0

Tablo 7. Aylık Gelir Dağılımı

Aylık gelir	Sayı	%
Hiç yok	55	3,3
1–2299 TL (Asgari ücret altı)	316	19,0
2300-2400 TL (Asgari ücret bandı)	110	6,6
2401 - 4000 TL	629	37,8
4001 - 7000 TL	365	22,0
7001 TL ve üzeri	187	11,3
Toplam	1662	100,0

Katılımcıların %11,9’u öğrenci, %11,9’u işçi, %8,2’si memur, %21,07’si emekli, %14,4’ü esnaf, %5,8’i serbest meslek, %15,2’si ev hanımı ve %6,9’u diğer meslek grubundadır. %3,9’u çalışmamaktadır. Katılımcıların %3,3’ünün aylık geliri bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra katılımcıların %19’u 1– 2.299 TL arası (asgari ücret altında), %6,6’sı 2.300 –2.400 TL arası (asgari ücret bandında), %37,8’i 2.401 – 4.000 TL arası, %22’si 4.001 – 7.000 TL arası ve %11,3’ü ise 7.001 TL ve üzerinde aylık geliri bulunmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun 2.401–4.000 TL arasında aylık geliri olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların aylık gelirlerinin ortalaması 4.207,34 TL’dir.

4.3.3. İstatistiksel Bulgular

Sahada katılımcılardan pandemi sonrası kent, “yeni normal kent” konusunda kendilerine yöneltilen ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir. Burada, bir yandan “yeni normal kent”e dair genel tutum/eğilim saptanmaya çalışılırken; bir yandan da katılımcılara “yeni normal kent”in neyi ifade ettiği açık uçlu sorularak tematik olarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Katılımcılara yeni normal kent tanımlarını/tahayyüllerini sormadan evvel; mevcut kentlerinde yeni normal yaşama geçerken “yeni normal kent”te olması önerilen düzenlemelere yönelik tutumları ölçülmüştür. Buna göre oluşan ortalamalar Tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 8. Pandemi Sonrasında Kente İlişkin Ortalamalar

İfadeler	Ort.
1. Pandemi sonrasında kentlerde yeşil-açık alanların genişletilmesi gerekmektedir.	4,6321
2. Pandemi sonrasında kentin planlamasında daha fazla müstakil konut inşasına yer verilmesi gerekmektedir.	4,5509
3. Pandemi sonrasında kentler arası giriş-çıkış noktalarında, sağlık kontrol sistemi kurulması gerekmektedir.	4,6534
4. Pandemi sonrasında kentin açık alanlarında (insanların yoğun kullandığı yerlerde) dezenfektan makineleri koyulması gerekmektedir	4,6071
5. Pandemi sonrasında AVM (Alışveriş Merkezi) gibi toplu mekânların sayısının azaltılması gerekmektedir.	3,8452
6. Pandemi sonrasında AVM (Alışveriş Merkezi) gibi toplu mekânlarda yüksek tedbirler alınması gerekmektedir.	4,6637
7. Pandemi sonrasında AVM (Alışveriş Merkezi) yerine müstakil hizmet veren işyerleri desteklenmelidir.	4,5943
8. Pandemi sonrasında maske ve eldiven atıklarının düzenli toplanması gerekmektedir.	4,8073
9. Pandemi sonrasında evsel atıkların ayrıştırılması ve geri dönüşümle kazandırılması gerekmektedir	4,8057
10. Pandemi sonrasında belediye kent içi ulaşım hizmetlerinde yoğun/kalabalık taşımayı önleyici tedbirlerine devam etmelidir.	4,7491
11. Pandemi sonrasında belediyelerin çevresel temizlik hizmetlerini sıklaştırması, sokak dışında park bahçe vb. alanlarda dezenfektan kullanımı ve periyodik temizlik yapması gerekmektedir.	4,7628
12. Pandemi sonrasında belediyelerin kent içi sokak temizliğinde dezenfektan kullanımını periyodik ve sıklıkla devam etmesi gerekmektedir.	4,7635
13. Pandemi sonrasında alt yapı hizmetlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.	4,7092
14. Pandemi sonrasında semt pazarı-alışveriş yerlerinde yoğun/kalabalığı önleyici tedbirlere devam etmelidir. (Pazar sayısının artması, saatlik uygulama ve maske gibi koruyucu tedbirler)	4,7383
15. Pandemi sonrasında zabıta hizmetlerinde (semt pazarlarının-alışveriş yerlerinin kontrolü) tedbirler devam etmelidir.	4,7380
16. Pandemi sonrasında yerel halka düzenli aralıklarla bilgilendirme yapılması gerekmektedir.	4,7245
17. Virüs salgınlarının çevre kirliliği ile ilişkili olduğunu düşünüyorum.	2,9867
18. Çevreye ve onu kirliletmeye karşı her birimizin duyarlı ve dikkatli olması gerekmektedir.	4,8638
19. Pandemi sonrası kentsel atıkların (Plastik, kâğıt, cam vb.) geri kazanımı sağlanmalıdır.	4,8712

1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Fikrim Yok, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

Katılımcıların, pandemi sonrasında kente (yeni normal kente) ilişkin ifadelerin frekans analizlerine bakıldığında aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum değerleri toplanarak verilmiştir).

- Katılımcıların çoğunluğunun; pandemi sonrasında, kentlerde yeşil-açık alanların genişletilmesi gerektiğini (%92,4) ve kentin planlamasında daha fazla müstakil konut inşasına yer verilmesi gerektiğini düşündüğü görülmektedir (%90,1).
- Katılımcıların çoğunun, pandemi sonrasında kentler arası giriş-çıkış noktalarında, sağlık kontrol sistemi kurulması gerektiği (%94,5) ve kentin açık alanlarında (insanların yoğun

kullandığı yerlerde) dezenfektan makineleri konulması gerektiği (%93,7) gibi fikirlere kesinlikle katılım gösterdiği görülmektedir.

- Katılımcıların AVM (Alışveriş Merkezi) vb. toplu mekânlar ile ilgili görüşleri incelendiğinde; büyük çoğunluğunun pandemi sonrası AVM gibi toplu mekânların sayısının azaltılması (%71,1), buralarda yüksek tedbirler alınması (%94,2) ve AVM'ler yerine müstakil hizmet veren işyerlerinin desteklenmesi gerektiği (%92,4) düşüncesi hâkimdir.
- Pandemi sonrasında, maske ve eldiven atıklarının düzenli toplanması (%98,3), evsel atıkların ayrıştırılması ve geri dönüşümle kazandırılması gerektiğiyle (%98,3) ilgili düşüncelere çoğunlukla “kesinlikle katılım” gösterildiği görülmektedir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, pandemi sonrasında önlemlerin belirli kurumlar tarafından devam ettirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Buna göre tespitler;

- Belediyenin kent içi ulaşım hizmetlerinde yoğun/kalabalık taşımayı önlemesi (%96,8),
- Belediyelerin çevresel temizlik hizmetlerini sıklaştırması, sokak dışında park bahçe vb. alanlarda dezenfektan kullanımı ve periyodik temizlik yapılması (%97,4),
- Belediyelerin kent içi sokak temizliğinde dezenfektan kullanımına periyodik ve sıklıkla devam etmesi, (%97,5) alt yapı hizmetlerinin güçlendirilmesi (%95,9), semt pazarı-alışveriş yerlerinde yoğunluğun/kalabalığın önlenmeye devam edilmesi (pazar sayısının artması, saatlik uygulama ve maske gibi koruyucu tedbirler) (%96,7),
- Zabıta hizmetlerinde (semt pazarlarının-alışveriş yerlerinin kontrolü) tedbirlerin devam etmesi (%96,5),
- Ve yerel halka düzenli aralıklarla bilgilendirme yapılması şeklindedir (%96,3).

Yeni normal yaşam ve kent, sağlıklı ve bağışıklığı yüksek yaşam alanları gerektirmektedir. Bu nedenle de kentin sağlığı konusunda kentin çevresel sorunlarının aşılması ve bu yönde hassasiyet geliştirilmesi önem arz eder. Bu nedenle çalışmada halkın çevresel duyarlılığını ortaya koyabilmek adına özellikle böylesi bir afet sonrasında çevre için daha ciddi tedbirler içeren yaşam tarzları geliştirmemiz gerekliliğinden hareketle, bu konuya odaklı üç ifade de bu ölçekte yer almıştır.

- Virüs salgınlarının çevre kirliliği ile ilişkili olduğunu düşünüyorum.
- Çevreye ve onu kirletmemeye karşı her birimizin duyarlı ve dikkatli olması gerekmektedir.
- Pandemi sonrası kentsel atıkların (plastik, kâğıt, cam vb.) geri kazanımı sağlanmalıdır.
- Katılımcıların %46'sı salgınların çevre kirliliği ile ilişkili olduğu fikrine katılmazken; %47,8'i ise katıldığını belirtmiştir. Bu husus net olarak ortaya konulamaz elbette ama literatürde bu konu ile ilişkili tartışmalar da bulunmaktadır. Salgın-çevre kirliliği arasında nedensellik bağı kurma konusunda katılımcılar iki farklı düşüncede ayrılmış olmasına rağmen; çevreye ve onu kirletmemeye karşı her birimizin duyarlı ve dikkatli olması gerektiği

(%99,2) ve pandemi sonrası kentsel atıkların (plastik, kâğıt, cam vb.) geri kazanımı sağlanması gerektiği fikirlerinde ortak bir uzlaşa göstermişlerdir (%99,4).

Katılımcılara, *Yeni normal kent size neyi ifade ediyor?* sorusu yöneltilerek, katılımcıların pandemi sonrası yeni kent ve kent yaşamına dair tahayyülleri anlaşılacak istenmiştir. Açık uçlu olarak oluşturulan bu soruda tüm cevaplar birbiriyle ilişkili olduğuna karar verdiğimiz alt temalarda toplanmıştır. Kodlamaları yapıldıktan sonra, sayısal olarak sunabilmek adına verileri saha verilerinin olduğu programa işlenerek, ifade edilen kavramların sayı ve yüzde değerleri ortaya koyulabilmiştir.

Tablo 9. Yeni Normal Kente Dair Tanımlamalar

Yeni normal kent size neyi ifade ediyor?	Sayı	%
Belirsizlik/umutsuzluk dolu bir kent	127	7,9
Sosyal mesafeli bir kent	138	8,5
Temiz, düzenli ve az yoğun bir kent	234	14,5
Ekonomik sorunları olmayan bir kent	56	3,5
Covid-19 öncesi kent	270	16,7
Yatay mimariye sahip bir kent	16	1,0
Yeşil kent	50	3,1
Kısıtlı/kontrollü/güvenli kent	161	10,0
Çevreye duyarlı döngüsel kent	26	1,6
Sağlıklı bağışık kent	92	5,7
Ruhunu kaybeden kent	97	6,0
Kamusal açık alanların öne çıktığı kent	13	0,8
Adil kent	8	0,5
Yeni normalin bilincinde kent	138	8,5
Fikrim yok	24	1,5
Yaşanabilir kent	87	5,4
Teknolojik/akıllı/ dijital kent	10	0,6
A-normal kent	68	4,2
Toplam	1615	100,0

Katılımcıların açık uçlu olarak sorulan bu soruya yanıtları belirli alt tema/başlıklarda toplanmıştır. Nitel olarak yapılan bu tespit ve seçimler doğrultusunda, 18 alt başlık/tema oluşturularak, her bir katılımcının verdiği yanıtlar bu başlıklar içerisine yerleştirilmiştir. Her bir kavramın ve bunlardan oluşturulan alt başlıkların sayısal olarak da dataya işlenmesi yoluyla; ifade edilmesi daha anlaşılır hale getirilmiştir. Tablo 9’da frekans değerleri ile sunulan temalar/alt başlıklar içinde sayısal olarak görece yüksek olanlar ve içine dahil edilen tüm kavramlar aşağıda sunulmaktadır. Sayısal sıralama ile yüzde olarak öne çıkan yeni normal kent için katılımcılar şunları ifade etmektedir:

1. **Covid Öncesi Kent;** Kentliler 11 Mart öncesi yaşamlarına geri dönmek istediklerini, “normal” olarak bu eski kent yaşamlarını gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu tema içinde özellikle sık vurgulanan ifade “özgürlük” ve “korkmadan kenti yaşamak” olarak notlara kaydedilmiştir. Kentlilerin sadece görünen ekonomik-sosyal-eğitim-kültür vb. alanlarda değil; psikolojik açıdan da oldukça yıpranmış oldukları gözlenmiş ve not edilmiştir. Kalabalık içinde olmaya özlem duyulduğunun ifade edilişi; akla “*kent havası insanı özgür kılar*” sözünü getirmektedir. Pandemi sürecinde kentin, kentliler için bu özgürlüğü

- sunamadığı açık olarak hem gözlenmiş hem de not edilmiştir. (Beyşehir: %10,5; **Antalya:%18,8**; Isparta:% 16,6 ve Burdur: % 18,1)
2. **Temiz, Düzenli ve Az Yoğun Bir Kent**; sıralamada önlere yer alan bu tema içinde hem hareketlilik açısından hem de yoğunluk açısından daha sakin bir kent yaşamı beklemediklerini (tahayyül ettiklerini) ifade etmişlerdir. (**Beyşehir: %25,5**; Antalya: % 8,7; Isparta:% 14,3 ve Burdur: % 15,4)
 3. **Kısıtlı/Kontrollü/Güvenli kent**; bu temada toplanan kavramların kaynağı “koru” ve “güven ihtiyacı” olmuştur. Yaşananlardan ve olası yaşanacaklar karşısında kendini fiziksel anlamda güvende hissetmek isteyen kentliler; bunun sıkı kontroller ile gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir. Bu tahayyül hem özgürlüğün kısıtlanması hem de kentler arası hareketliliğin azalması vurgusu ile kent tarihinde bilinen orta çağın kale kentlerini hissettirerek, görüşme notlarına da kaydedilmiştir (Beyşehir: %6,3; **Antalya: %10,9**; Isparta: % 10,1 ve **Burdur: %10,8**).
 4. **Sosyal Mesafeli Kent**; bu kent tanımı ile öne çıkan hem kentte mekânsal düzenlemelerde; hem de kentliler arasındaki ilişkilerde mesafenin yerleşmesi olmuştur. Artık eskisi gibi geleneklerimizde yer alan temas içerikli davranışları, yakın mesafeli kutlama, eğlence vb. etkinlikleri yapamayacaklarını vurgulayan kentliler; bu durumun onların geçmişle olan bağlarını koparacağı ve değerlerini ortadan kaldıracığı şeklinde de dile getirmişlerdir (Beyşehir: %9,2; **Antalya:%10,5**; Isparta:%9,5 ve Burdur %4,5).
 5. **Yeni Normalin Bilincinde Kent**; bu tema altındaki kavramlar kentli üzerine atıfları işaret etmektedir. Yeni normal bir kent yaşamı olacağını ve bunun eskisi gibi/aynı düzlemde olmayacağını kabullenen kentliler, bu yeni kent formunun ana aktörü olan kentlinin, kentsel yaşam dinamiklerini şekillendireceğini ifade etmişlerdir. Bir yandan pandemi/salgın vb. hastalıklar konusunda bilgili ve duyarlı; diğer yandan da kentin çevresinin onun geleceği için önemini farkında olan “ekolojik vatandaş” olmaya aday/olan kentli profili çizmişlerdir (Beyşehir: %4,6; Antalya:%7,7; **Isparta:%10,8** ve Burdur: %9,3).
 6. **Belirsizlik ve Umutsuzluk Dolu Bir Kent**; bu temada kentlilerin salgın karşısında yaşadıkları korkular ve bunları anlamlandırma ya da bir sebep arayışı içinde oldukları kaydedilmiştir. Umutsuzluk hissini çok baskın olduğu kentliler; geleceğin kent yaşamını da tahmin edemediklerini, daha kötü senaryolarla karşılaşma olasılığının olduğunu ve yaşananların insanlığın bir cezası olarak yorumladıkları anlaşılmaktadır (Beyşehir: %6,7; **Antalya:%11,7**; Isparta:%6,4 ve Burdur: %5,5).

Altı tema içinde yer alan tüm tanımlamalar/ifadeler aşağıda sunulmaktadır. Bu anlamlandırmaların cinsiyet, yaş, meslek ve gelire göre çapraz testleri ise farklı açılardan bulgular sunmaktadır.

Tablo 10. Yeni Normal Kente Dair Tanımlamalar-Cinsiyet Çapraz Test

Yeni Normal Kent Temaları	Kadın	Erkek
Covid Öncesi Kent	103 %38,1	167 %69,6
Temiz, Düzenli ve Az Yoğun Bir Kent	111 %47,4	123 %52,6
Kısıtlı/Kontrollü/Güvenli kent	57 %35,4	104 %64,6
Sosyal Mesafeli Kent	53 %38,4	85 %61,6
Yeni Normalinde Bilincinde Kent	62 %44,9	76 %55,1
Belirsizlik ve Umutsuzluk Dolu Bir Kent	64 %50,4	63 %49,6

“Yeni Normal Kent” tanımlarında öne çıkan altı farklı kent temasından beşinde erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek yüzdelerle bu tanımları verdikleri görülmektedir. Sadece umutsuzluk/belirsizlik duygularının hâkim olduğu kent tanımında her iki cinsin hemen hemen aynı oranlarda bu tarz bir kenti tanımladıkları anlaşılmaktadır. Burada erkeklerin daha ziyade öne çıkması, geleceğe dair daha keskin bakma istekleri ve hayatlarını bu duruma göre planlama yapabilme arzusu ile ilişkili olabilir. Kadınların görece duygusal yapıları tanımlar içerisinde de en yüksek oranda umutsuzluk vurgusuna işaret eden bir kente doğrudur.

Tablo 11. Yeni Normal Kente Dair Tanımlamalar-Yaş Çapraz Test

Yeni Normal Kent Temaları	18-30	31-45	45-56	57 ve üzeri
Covid Öncesi Kent	68 %25,2	68 %25,2	52 %19,3	82 %30,4
Temiz, Düzenli ve Az Yoğun Bir Kent	59 %25,2	47 %20,1	40 %17,1	88 %37,6
Kısıtlı/Kontrollü/Güvenli kent	47 %29,2	45 %28	21 %13	48 %29,8
Sosyal Mesafeli Kent	56 %40,6	36 %26,1	19 %13,8	27 %19,6
Yeni Normalinde Bilincinde Kent	48 %34,8	32 %23,2	22 %15,9	36 %26,1
Belirsizlik ve Umutsuzluk Dolu Bir Kent	39 %30,7	33 %26	22 %17,3	33 %26

Yaş açısından bakıldığında ise “yeni” ve “yeni olanla ilgili” olabilecek yaşamları/kent tahayyüllerini genç yaş kuşağındaki katılımcıların yüksek yüzdelerle tanımlamış oldukları görülürken; ileri yaş grubundaki katılımcıların “yeni”den uzak ve kontrollü bir kent tanımlarına doğru yöneldikleri görülmektedir. Yaş kriteri; gelecekte beklenen ve dinamizm ile ilişkili olarak; her iki yaş grubunu (genç ve ileri yaş grupları) birbirinden farklılaştırmaktadır.

Tablo 12. Yeni Normal Kente Dair Tanımlamalar-Meslek Çapraz Test

Yeni Normal Kent Temaları	Öğrenci	İşçi	Memur	Emekli	Esnaf	Serbest	Çalışmıyor	Ev hanımı	Diğer
Covid Öncesi Kent	34 %12,6	37 %13,7	22 %8,1	57 %21,1	40 %14,8	12 %4,4	10 %3,7	44 %16,3	14 %5,2
Temiz, Düzenli ve Az Yoğun Bir Kent	26 %11,1	26 %11,1	18 %7,7	58 %24,8	28 %12	15 %6,4	9 %3,8	42 %17,9	12 %5,1
Kısıtlı/Kontrollü/Güvenli kent	26 %16,1	15 %9,3	16 %9,9	35 %21,7	27 %16,8	11 %6,8	5 %3,1	12 %7,5	14 %8,7
Sosyal Mesafeli Kent	19 %13,8	18 %13	17 %12,3	21 %15,2	20 %14,5	8 %5,8	10 %7,2	14 %10,1	11 %8
Yeni Normalinde Bilincinde Kent	21 %15,2	13 %9,4	12 %8,7	29 %21	17 %12,3	8 %5,8	5 %3,6	19 %13,8	14 %10,1
Belirsizlik ve Umutsuzluk Dolu Bir Kent	11 %8,7	17 %13,4	10 %7,9	19 %15	18 %14,2	6 %4,7	7 %5,5	26 %20,5	13 %10,2

Kent tanımlamalarında yaş kriterinde görülen durum meslekle de benzer seyretmektedir. İleri yaş grubu olarak alabileceğimiz emekli meslek grubundaki katılımcıların, yeni normal kente dair tanımlamalarında “eskiye dönüş” talebi öne çıkmakla birlikte; mevcut ve ileride olabilecek salgınlar karşısında da tedbir-güvenlik-kontrol konusunda hem kent anlamında hem de kentlilerin bilinçli olmaları anlamında önemli vurguları olduğu anlaşılmaktadır. Covid-19 pandemisi sürecinde sosyal yaşamı kısıtlanan ve en büyük tehdit altında olan grubu oluşturmalarından kaynaklı olarak böylesi yeni kent beklentileri olması oldukça doğaldır. Meslek açısından en umutsuz kesimin ev hanımları olduğu görülmektedir. Bu durumun kaynağının ise, pandemi sürecinde izolasyon uygulamaları nedeniyle ev içi sorumluluklarının artması ve bunun yarattığı yorgunlukla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 13. Yeni Normal Kente Dair Tanımlamalar-Gelir Çapraz Test

Yeni Normal Kent Temaları	Hiç	Asgari Ücret Altı	Asgari Ücret	2.401-4.000	4.001-7.000	7.001+
Covid Öncesi Kent	10 %3,7	42 %15,6	16 %5,9	99 %36,7	71 %26,3	32 %11,9
Temiz, Düzenli ve Az Yoğun Bir Kent	6 %2,6	70 %29,9	20 %8,5	78 %33,3	45 %19,2	15 %6,4
Kısıtlı/Kontrollü/Güvenli kent	6 %3,7	20 %12,4	10 %6,2	65 %40,4	37 %23	23 %14,3
Sosyal Mesafeli Kent	1 %0,7	15 %10,9	11 %8	46 %33,3	47 %34,1	18 %13
Yeni Normalinde Bilincinde Kent	4 %2,9	18 %13	10 %7,2	50 %63,2	33 %23,9	23 %16,7
Belirsizlik ve Umutsuzluk Dolu Bir Kent	4 %3,1	20 %15,7	7 %5,5	53 %41,7	27 %21,3	16 %12,6

“Yeni Normal Kent” tanımlamaları gelir durumuna göre test edildiğinde, tüm temaların (yeni kent tanımlamalarının) asgari ücretin üstü ama orta düzey gelir düzeyinin altında olan (2.401-4.000 TL aralığında) grupta yüksek oranlarla paylaştığı görülmektedir. Covid-19 pandemisi ekonomik anlamda dünyada olduğu gibi ülkemizde de oldukça zor bir süreci yaşatmaktadır. Özellikle esnafların, kafe vb. mekânlarda çalışanların kısaca kapalı mekânları işleten ve bu mekânlarda çalışanların ciddi gelir kayıpları oldu, olmaya da devam etmektedir. Devlet ekonomik destek paketleri ile iş anlamında; sosyal

yardım ile de ev geçimliğinde destek sağlamsına rağmen; iş yerlerinin süreklilik arz eden kira, sigorta vb. maliyetleri, iş yeri sahiplerini zorlamaktadır. Tablodan kente dair talep/beklenti konusunda anlaşılan ise; ya salgının bitmesiyle eski yaşamlara dönüş ya da salgın gerçeği ile kurgulanmış ama çalışma hayatının yeniden işlerliğini kazanabileceği kentlerdir.

Tablo14. Yeni Normal Kent Temalarında Yer Alan İfadeler

Belirsizlik / Umutsuzluk Dolu Bir Kent	Sosyal Mesafeli Kent
Değişiklik olacağına inanmıyorum Yeni normal kent yok Geleceği tahmin edilemeyen bir kavram/kent Korunmasız bir kent Umutsuzluk Her şey daha kötüye gidecek Dünyanın sonu İnsanlara ceza Kıyametin izi Hastalıkların bitmeyeceği bir kent	Yeni bir yaşam Yeni alışkanlıklarla dolu İzole yaşam İnsanların duyarsızlaşacağı bir kent Maskeli bir yaşam İnsanlar arası iletişimin koptuğu Gelenek/göreneklerin tek olduğu Mesafeli yaşam
Temiz, Düzenli ve Az Yoğun Bir Kent	Covid Öncesi Kent
İnsan yoğunluğu az Nüfusun azaldığı Trafik yoğunluğu az Kirliliğin azaldığı/olmadığı kent Sakin kent	Özgürce yaşanabilen kent Korkusuzca gezilebilen Virüs salgınlarının bittiği(olmadığı)kent Eski normale dönüş Eski yaşamımın olduğu kent Bağımsız, korkusuz yaşadığım kent Kalabalıkların olduğu kent
Kısıtlı-Güvenli-Kontrollü Kent	Yeni Normalin Bilincinde Kent
Kapalı mekânlara giremediğimiz/korktuğumuz kent Birbirimizden soyutlaştığımız/uzaklaştığımız kent Kontrollü bir yaşam Tedbirlerin sıkı biçimde uygulandığı bir kent Kendimi güvende hissettiğim kent Özgürlüklerin sınırlandırıldığı kent	Kente ve çevreye duyarlı kentliler Sorumluluklarının bilincinde kentliler Psikolojik olarak yaşama hazır kentliler Başkalarının sağlığını düşünerek hareket eden kentliler Pandemi bilincine sahip kentliler Pandemi konusunda bilgili/duyarlı kentliler Yaşananlardan ders çıkarılması gereken bir kent

Katılımcıların pandemi sonrası yeni kent ve kent yaşamına dair tahayyüllerinde; eski kent yaşamına dönüşün olmayacağı anlayışı, korku, umutsuzluk ve belirsizlik kaygıları ile kavramı anlamlandırmaya çalışmaları baskın bir biçimde görülmüştür. Bu durum pandemi ile yaşananların kentlilerde bıraktığı psikolojik tahribata da işaret etmektedir.

Salgınla mücadele sona erdikten sonra hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı ve yaşananların bir deneyim olarak hafızalarda kalacağı gerçeği ile yönetimler de bu deneyimin çıktılarını gelecek için reforme ederek böylesi afetler karşısında daha hazırlıklı olma konusunda adımlar atacaktır. Salgın ve etkileri kentli için olduğu kadar idareciler için de pek çok sorun gündeme taşımıştır. Bundan sonra

sadece kentli değil; kentin kendisi de kenti yönetenler de ve merkezi idare de viral çağa uygun yaşam ve yönetim tarzı/uygulamaları geliştirmek durumunda kalacaklardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Pandemi sürecinde, izolasyon temelli kısıtlar getirilmektedir. Ancak kentlerde kalabalığın hareketliliğini uzun süreli bu alanlarda durdurmak kolay olmamaktadır. Bu durum bize, geçmişten bugüne uzanan kentleşmedeki ve kentsel planlamadaki hataları hatırlatmaktadır. Özellikle kentlerde mevcut yapı ağırlığı düşünüldüğünde, izolasyon kısıtları daha çok evde olmamızı gerektirmektedir. Süreçte gözlenen durum, yer ve mekân duygusunun dönüşüme uğramış olmasıdır. Pandemi döneminde kişiler mekândan bağımsız olarak sorumluluklarını internet üzerinden yerine getirmişlerdir. Teknolojinin gelişmesi ve yaşanan tecrübelerin kişinin mekândan bağımsız iş yapabileceğini göstermesi mekân kavramının sorgulanmasına yol açmıştır. Mekânsal internet (spatial internet) katılım, çeşitlilik, toplu karar alma, birlikte yaratma ve söylem üretimi gibi kamusal alanların bazı işlevlerini sürdürmek için çeşitli araçlar sağlamakla birlikte pandemi sonrası sosyal hayatını özleyen bireyler, geçtiğimiz 2020 yazında olduğu gibi hızlı bir şekilde eski normallerine dönmek istemektedirler. Ancak hem tecrübeler hem de kurallar kişileri birbirinden uzak tutmaya devam etmelidir. Sosyalleşme ortamlarının birincisi kamusal alanlar da yeni normale uyumlaştırılmalıdır. Öyle ki artık kamusal alanlar bireyleri bir araya getiren ancak birbirinden uzak/ayrı tutan şekilde olmalıdır. Yeni normalin kentinde maske-mesafe ve hijyen temel kurallarının devamı için insanların bir araya gelebileceği mekanlar/alanlar değişmek durumundadır.

Çalışma bulgularından hareketle, yeni normal kent yaşamı ve bu yaşamın gerektirdiği kentli davranışları konusunda; kentte mekânsal/alansal düzenlemeler kadar; kentlinin bu durumu normalleştirmesi üzerine de düşünülmesi gerekmektedir. Bireyler üzerindeki pek çok etkisi yanında pandeminin kent özelinde dikkat çeken etkisi, kentin eski anlamını yitirmesidir. Özellikle kentlerin pandemilere karşı “dirençli kentler” olarak dönüştürülmesi ile bireyler üzerindeki “kentlileştirme” pratikleri için imkânlar sunar hale getirilmelidir. Bu noktada da kenti yöneten aktörlere pek çok sorumluluk düşmektedir.

Yeni normalde kentsel yaşamın düzenlenmesinde pandemi deneyimi ile aşağıda sıralanan hususlar (Negiz, Savaş Yavuzçehre, 2021);

- Temiz/hijyenik alanlar, ulaşılabilir gıda, su ve enerjinin öneminin anlaşılması,
- Tarım alanlarının korunması gerekliliği,
- Kentsel yeşil alanların ve kamusal alanların değerli olduğu,
- Kent içinde parkların adil dağılımı, ulaşılabilirliği ve bakımı mekânsal eşitsizliklerin azaltılması ve bu alanların halk sağlığı açısından da önemli olduğu,

- Küresel eşitsizlikler için yerelden işe başlama gereği ve herkes için yaşanabilir alanlar oluşturulması, kentlinin güvende ve hijyenik hissetmesi gereği,
- Artık tek merkezli kentler yerine mahalleler çerçevesinde çok merkezli kentler belki de kapalı sitelerin artacağı, kent merkezlerinin zamanla yoğunluktan kaçış ile boşalacağı olasılığı karşısında; kentlerin sağlıklı/bağışık kent perspektifinde tasarlanması gerekliliği,
- Sosyal adaletsizliklerin artmasıyla; eşitsizliklerin, kutuplaşmaların toplumsal yaşamı zorlaştırma tehlikesinin doğabileceği, unutulmamalıdır.

Kentler, yeniliğin, ekonomik büyümenin ve istihdam yaratmanın merkezidir. Salgınlara/afetlere hazırlık açısından uzun vadeli planlama ve yatırımlarla kentleri güçlü kılmak, yaşanacakların en az zararlı atlatılmasını sağlayacaktır. Sağlıklı, sürdürülebilir ve dayanıklı bir gelecek için kentler ön planda olmalıdır. Yaşanan süreçten çıkarılan dersler ile daha kapsayıcı, adil ve dirençli kentler için daha çok çalışılmalıdır çünkü kesin olan yeni normalin de hızla değişmeye devam edeceğidir.

KAYNAKÇA

- Bayırbağ, M. K. (09.09.2020). Pandemi Sürecinde Yönetişim, Demokrasi ve Üniversite. Erişim adresi, https://www.youtube.com/watch?v=_hqXd5LVxY0&t=2813s
- Cipolla, C. M. (2013). *Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Cohen, L., Manion, I. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*, London: Routledge.
- Constable, H. (08.11.2020). Koronavirüs: salgın hastalıklara karşı nasıl şehirler inşa edilebilir?. Erişim adresi, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52531299>
- Flecknoe, D., Charles Wakefield, B. ve Simmons, A. (2018). *Plagues & Wars: the 'spanish flu' pandemic as a lesson from history. medicine, conflict and survival*, 34(2), 61-68.
- Florida, Richard (09.02.2021). This is not the end of cities. Erişim adresi, <https://www.bloomberg.com/news/features/2020-06-19/cities-will-survive-pandemics-and-protests?srnd=citylab>
- İşlek, E., Özatkan, Y., Bilir, M. K., Arı, H. O., Çelik, H. ve Yıldırım, H. H. (2020). *COVID-19 pandemi yönetiminde türkiye örneği: sağlık politikası uygulamaları ve stratejileri*. Ankara: TÜSPE.
- Jones, H. (15.11.2020). Sustainability reporting matters: what are national governments doing about it?. Erişim adresi, <https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/3792/ACCA-2010-Sustainability-Matters.pdf?sequence=1>
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Lubell, S. (15.11.2020). Commentary: past pandemics changed the design of cities. six ways covid-19 could do the same. Erişim adresi <https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2020-04-22/coronavirus-pandemics-architecture-urban-design>
- Martelletti, L. ve Martelletti, P. (2020). *Air pollution and the novel covid-19 disease: a putative disease risk factor*. SN Comprehensive Clinical Medicine, (2), 383–387.

- Martini, M., Gazzaniga, V., Bragazzi, N. L. ve Barberis, I. (2019). The spanish influenza pandemic: a lesson from history 100 years after 1918. *Journal of Preventive Medicine and Hygiene*, 60(1), E64-E67.
- Mazı, F. (2008). Antik çağda düşüncenin kentsel mekana yansımaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 33-48.
- Negiz, N. ve Savaş Yavuzçehre, P. (2021). *Viral Çağda Kent ve Kentsel Bağışıklık*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özöduru, B. H. (2020). *Covid-19 ve şehirler*. Ankara: İdeal Kent Yayınları.
- Shenker, J. (15.11.2020). Cities After Coronavirus: How Covid-19 Could Radically Alter Urban Life. Erişim adresi, <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/26/life-after-coronavirus-pandemic-change-world>
- Taştan, C. (2020). *Kovid-19 salgını ve sonrası psikolojik ve sosyolojik değerlendirmeler*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Tuthill, K. (2003). John snow and the broad street pump: on the trail of an epidemic. *Cricket*, 31(3), 23-31.
- Vitezic, L. (15.11.2020). What Will 'Post- Covid' Cities Look Like?. Erişim adresi, <https://www.tremr.com/LeaVitezic/how-will-post-covid-cities-look-like>
- Wikipedia (20.02.2021). New Normal. Erişim adresi, https://en.wikipedia.org/wiki/New_normal
- Yeditepehastanesi (09.06.2021). Koronavirüs COVID 19 Pandemisi İlk Değil, Erişim adresi, <http://www.yeditepehastanesi.com.tr/koronavirus-pandemisi-ilk-degil>
- Youngerman, B. (2008). *Pandemic and global health*. New York: Infobase Publishing.
- Yücesan, S. (19.02.2021). Nedir bu yeni normal?. Erişim adresi, <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/sibel-yucesan/nedir-bu-yeni-normal-2911137>